

Bokmeldinger

Den norske kirkes økumeniske engasjement.

Utredning fra et utvalg oppnevnt av Bispemøtet 1974. Land og Kirke/Gyldendal Norsk Forlag, Oslo 1977, 241 s.

Dette er den såkalte «Trana-komitéens innstilling», som ble til på initiativ fra biskop Utne. Utvalget har hatt tretten møter å to-tre dager og har da arbeidet med utkast fra komitémedlemmene og sekretæren, cand.theol Trond Bakkevig og med bidrag fra tre studenter. Utvalgets mandat var nye fastlagt av bispemøtet og gjenspeiler seg i bokens åtte kapitler: 1. *Innledning*, med refleksjoner over mandat og utvalgets arbeidsmåte. 2. *Økumeniske organisasjoner og bevegelser*, som er korte historiske oversikter. 3. *Den teologiske utvikling innen Kirkens Verdensråd*. 4. *Den norske kirke og det økumeniske arbeid*. 5. *Norsk debatt om økumeniske spørsmål*. 6. *Vårt økumeniske ansvar*, som er prinsipielle overveielser ut fra Skrift og bekjennelse. 7. *Vurdering av de forskjellige økumeniske organisasjoner*. 8. *Organisering av det mellomkirkelige arbeid*. Utvalget har ønsket å bygge på *offisielle* økumeniske dokumenter, nemlig der hvor man skal beskrive de økumeniske organer og deres standpunkter. Dette er et surdt prinsipp som norske motstandere av den økumeniske bevegelse bare i liten grad har fulgt.

Historikken i kap. 2 er sterkt sammentrengt og derfor tilsvarende forenklet. Hovedvekten er lagt på det organiserte arbeid som førte til dannelsen av K.V. Misjonens betydning er

kommet i bakgrunnen, og den romersk-katolske kirkes holdning til den økumeniske bevegelse er bare så vidt streift. Avsnittet om Den evangeliske allianse kunne ha vært tydeligere profilert. Det anti-katolske element er nevnt, men ikke kampfølelsen mot alt som ble sett på som liberal teologi. Det er også altfor svakt, og derfor misvisende når det heter at: «Kirkens institusjonelle side, embetet og sakramentforvaltningen, har tradisjonelt inntatt en beskjeden plass.» Sakramentforvaltningen og sakramentforkynnelsen hadde ikke en beskjeden plass i Alliansen. Den manglet totalt. Som bevegelse var alliansebevegelsen sakramentløs og virket til å utbre oppfatningen av sakramentene som uvesentlige. Dette synspunkt er tangert i et annet avsnitt (s. 227), rimeligvis skrevet av en annen enn forf. av fremstillingen på s. 30. På s. 227 vurderes allianseøkumenikken, særlig i tilknytning til Lausannekonferansen av 1974, som «et nyttig supplement i arbeidet for å overvinne splittelsen mellom kirkene.» Slik kan det utvilsomt vurderes. Men et helt annet synspunkt kan også gjøres gjeldende. Blant de mange økumeniske problemer av permanent karakter fremhever to seg ved sine dimensjoner. Det ene er splittelsen mellom katolske og ikke-katolske kirker. Det annet er den kloft som etter hvert har stabilisert seg mellom «konservativ-evangeliske» eller talsmenn for anti-katolsk individualøkumenikk og den inklusive kirkeøkumenikk. Tranakomitéen synes ikke å ha oppfattet at tross alt positivt som kan sies om Lausanne 1974 (og det er

meget!), så *kan* en konferanse som denne og dens fortsettelseskomité også tjene til å låse frontene fast.

Etter min mening er det store kap. 3 (s. 36-90) et av bokens beste partier, med solid informasjon og kyndig analyse. Det gjelder ikke minst de avsnittene som ikke referer seg til K. V.'s generalforsamlinger. Her gis, som også i andre avsnitt, fyldig informasjon om stoff som er lite kjent og ofte misforstått i Norge. Kap. 4 er også historisk beskrivende, og her gis forskjellige opplysninger om Den norske kirke og det økumeniske arbeid som hittil har vært lite kjent eller ukjent. Enkelte feilskjær finnes nok, som når leseren på s. 97 ledes til å tro at Norsk misjonsråd ikke eksisterer mer. Kap. 5 har en typisk massemedia-overskrift, noe som dessverre forteller atskillig om økumenikkens kår i dette land: «*Norsk debatt om økumeniske spørsmål.*» Det gjelder her som så ofte ellers i norsk kirkeliv: det er *uenigheten*, debatten med de tilspissede formuleringer som interesserer. En av årsakene til de kummerlige kår for økumenikken i Norge tør nettopp være en påfallende mangel på saklig informasjon. (Økumenikk har dessuten tradisjonelt vært noe man har drevet med i utlandet.) — Tranakomiteén har tilsynelatende ikke interessert seg for dette problem, og har ikke gjort forsøk på å gjøre rede for den *informasjon* som tross alt er gitt, f.eks. i Kirke og Kultur, Tidsskrift for Teologi og Kirke og Norsk Tidsskrift for Misjon. Denne perspektivmangelsyke kommer ikke minst frem i avsnittet «Tiden 1960-1975», utvilsomt et av bokens svakeste partier.

Kap. 6 om «Vårt økumeniske ansvar» gir uttrykk for en konservativ og lavkirkelig luthersk kristendomsforståelse: Nøklemakten kommer til uttrykk i forkynnelsen og er tydeligvis ikke tenkt knyttet til embete og skriftemål. De be-

rømte versene Johs. 17,20-23 er etter hva jeg kan se, tolket ut fra en viss anti-institusjonell Vorverstandnis. Det er i og for seg riktig, men langt fra *tilstrekkelig* når det står at «Det er åpenbart at den enhet som her omtales er den åndelige enhet som beror på livssamfunnet med Kristus Jesus slik vi tidligere har sett i omtalen av menigheten.» Det kommer ikke tydelig frem at det i Johs. 17 er tenkt på en *iakttagbar* enhet.

I avsnittet om «det økumeniske ansvar ut fra Skriften» ligger vekten på «å fastholde den grunnleggende enhet i Kristus Jesus og avvise all vranglære». Den enhet som *manifesteres* ut fra et *misjonsmotiv*, kommer etter min mening ikke tydelig nok frem, mens avgrensingen mot *vraglæren* er sterkt fremhevet (s. 172ff). Man synes å gå ut fra at oppfatningen av hva som er vranglære vil være entydig og enkel

«Kirkenes økumeniske ansvar i lys av vår kirkes bekjennelse» er et av bokens beste avsnitt, ikke lettlest for en lekmann, men balansert og vel gjennomtenkt. Dette er et virkelig bidrag til økumenisk tenkning i vårt land.

I *vurderingen* K. V., LVF og alianseøkumenikken var det ikke full enighet i komiteén. Men enigheten er langt mer grunnleggende enn avisdebatter synes å ha indikert. Og mindretallet i utvalget, Fougner og Haus, som går inn for utmelding av K. V., ordlegger seg rolig og saklig. At mindretallets argumenter er vel kjente, og etter min mening ikke tilstrekkelig tungtveiende, er en annen sak. Tranakomiteéns innstilling fortjener å studeres nøye. Verdien av boken høynes av en fyldig liste over økumenisk litteratur.

Nils E. Bloch-Hoell

Baptistene. Tro og liv. Red. Peder A. Eidberg. Norsk Litteraturselskap. Oslo 1976, 138 s.

Lærer ved Baptistenes Teologiske Seminar Peder A. Eidberg har redigert denne lille pocketboken og har også skrevet de to innledende kapitler med trekk fra baptistenes internasjonale og norske historie, instruktivt og upolemisk. Her får vi mange nyttige informasjoner som for folk utenfor Baptist-samfunnet vil være nye. Enkelte steder er fremstillingen i knappeste laget. De tre dogmatiske kapitlene er skrevet av Baptistsamfunnes nye generalsekretær *Per J. Midteide*. Det dreier seg om *menigheten, dåpen og nattverden*. Kapitlet om menigheten innledes med følgende viktige sats: «I sentrum for hele den baptistiske kristendomsforståelse står menigheten.» Baptistenes dåpssyn er en følge av deres kirkebegrep, noe svært får lutheranere synes å være klar over. — Også Midteide skriver nøkternt og upolemisk. Det betyr ikke at man nødvendigvis på alle punkter kan være enig i hans knappe fremstilling. Jeg melder eksempelvis min dissens med den første av de få setninger om «Den lokale menighet og det store fellesskap.» (s. 54 f.): «Det er tydelig at den enkelte menighet har vært en selvstendig enhet i forhold til de andre menigheter.» Dette er ikke galt, men meget ufullstendig. Man kan være enig i at lokalmenigheten «ikke må sees på som en «underavdeling» av den egentlige menighet, det store kristne fellesskap» (s. 55). Men lokalmenigheten må aldri, som tendensen har vært i baptistkirkesamfunn (inkludert store deler av pinsebevegelsen) sees isolert fra den ene kirke. Lokalmenigheten er *alltid* en del av den universelle kirke, selv om dette ikke behøver å gi seg utslag på organisatoriske og kirkerettslige plan. Etter luthersk (og katolsk, ortodoks og anglikansk) kirkebetenkning kommer dette aspekt ikke tilstrekkelig klart fram i baptistisk terminologi. Midteide hører til den vel skolerte og saklige

gruppe av baptistteologer, som har brutt med den polemikk-teologi som har preget både baptismens talsmenn og dens motstandere. Men fremdeles forekommer det meg at baptistisk ekklesiologi ikke har befridd seg helt fra den atomiserende kirketenkning som den tradisjonelt har vært preget av. Den totale dogmatiske independentisme er et postulat som står i strid både med NT's ekklesiologiske enhetsteologi som med de faktiske forhold som også baptistmenigheter har måttet innrette seg etter. Som kristen gjenfødes og døpes man inn i et *fellesskap* og dette står i strid med enhver påstand om lokal selvtilstrekkelighet. Også på et annet punkt i Midteides balanserte fremstilling vil anmelderen ønske et mer nyanisert bilde: «Det synes iallfall å være klart at man ikke har hatt det skille mellom «presteskap» og «legfolk» som senere kom til å sette sitt preg på det kirkelige liv.» (s. 56). Det er nytestamentlige menigheter det er tale om her, og det er klart at Midteide på et avgjørende punkt har rett. Det gammeltestamentlige presteembete, sacerdotium har utspilt sin rolle. Det nye Israel er «et folk av prester» der hver enkelt har fri adgang til Gud. Det må videre være innlysende at NT ikke opererer med den funksjonelt sammensatte lutherske sogneprestmodell. Men det betyr *ikke* at NT er ukjent med en eller flere former for det vi forstår med prestejeneste eller embete.

Jeg synes Midteides kapittel om dåpen er gledelig lesning. Det betyr på ingen måte at jeg har samme syn på dåpen som han. Barnedåpen er for meg skoleeksemplet på *sola gratia* — *Solus Christus* prinsippet. Men utredningen om dåpen er gledelig både fordi det upolemisk og fordi det tillegger dåpen langt større positiv betydning enn det har vært vanlig i tidligere baptistteologi. Her er Midteide i ove-

renstemmelse med moderne baptist-teologer som G. R. Beasby-Murry og N. J. Engelsen.

En enkelt uttalelse må jeg likevel få arrestere: «Den hardnakkede påstand om at barnet går fortapt om det ikke blir døpt, har aldri gjort særlig inntrykk på foreldre med baptistisk tro.» (s. 72). Hvor finner forf. denne «hardnakkede påstand.»? Det kan gis flere eksempler på at norske fremstillinger av tros læren uttrykkelig garderer seg mot den opfatning at udøpte barn automatisk går fortapt. Den høykirkelige *K. Krogh-Tønning*, som sener konverterte til den katolske kirke, skrev i 3. utgave av *Den kristelige Troslære i Grundtræk* s. 557 (Kra. 1879): «Har Gud end bundet os til dette Middel (anl. dåpen), saa har han dog ikke bundet seg selv, saa at han ikke ogsaa uden dette Middel skulde kunne finde en Udvej til at tilbyde og meddele Synderen sin Frelse. Et saadant Forhold finder Sted da, naar et lidet Barn dør, uden at der har været Anledning til at faa det døbt.» Og den lavkirkelige *O. Hallesby* sier i «*Den Kristelige Troslære II* (Kra. 1921 s. 570): «Den lutherske kirke har derimot helt fra først av fastholdt, at Gud paa ekstraordinær maate sørget for de udøpte barns frelse, idet man gik ut ifra, at Gud kun har bundet os men ikke sig selv til naadens midler.» Den katolske kirke lærer heller ikke udøpte barns fortapelse.

Tross all fremgang trenger kristne kirker å lære hverandre bedre å kjenne. Og tross en misforståelse som den her omtalte kan den foreliggende bok hjelpe oss til slik kunnskap.

For NOTM's lesere vil det lille kapittel om baptistenes misjonsarbeid i Zaire være av stor interesse, selv om man gjerne ville ha fått flere facts.

Nils E. Bloch-Hoell

Pingströrelsen och Tidningen Dagen — från sekt til kristet samhälle 1907 - 1963. av *Carl Erik Sahlberg*. Skrifter utgivna av Svenska kyrkohistoriska föreningen. II Nyföljd, Uppsala 1977, 271 sider.

På denne avhandling fikk Sahlberg i 1977 sin teologiske doktorgradeksamen, etter det nye svenske systemet. Dissertasjonens tema er av ikke liten interesse. Pinsebevegelsen er, som forf. riktig, men ikke originalt, bemerket «Sveriges största frikyrkorörelse». En undersøkelse av svensk pinsebevegelses utvikling med det sosiologiske siktepunkt som antydes i undertittelene, har avgjort krav på interesse. Forf. har gjort bruk av et utrykt og trykt materiale som for en stor dels vedkommende heller ikke har vært tilgjengelig. Det må likevel bemerkes at det anvendte kildemateriale er relativt beskjedent og vesentlig begrenset til Filadelfiaförsamlingen i Stockholm. Verken den anvendte litteratur eller avhandlingen som sådan overbeviser om at forf. er i besittelse av religionssosiologisk skoleing.

Forf. viser ellers et ganske inngående kjennskap til sitt materiale og han har kunnet legge frem både nye interessante detaljer om svensk pinsebevegelse, og har gjort almenheten kjent med hvilken holdning den svenske dagavisen «Dagen» i en bestemt periode har hatt til folkemoralske, samfunnspolitiske og enkelte andre spørsmål, og har satt dette i forbindelse med utviklingen i svensk pinsebevegelse. Dissertasjonen representerer en flittig og hederlig forskningsinnsats, og fremstillingen er enkel og nøktern. Det kan likevel reises tungtveiende innvendinger mot den, så vektige at jeg ikke ville ha funnet det forsvarlig å honorere den med en doktortittel.

Det er karakteristisk at avhandlingen

ikke har noe saksregister, og innholdsfortegnelsen er egentlig meget knapp. De knappe overskriftene gir god oversikt, især kronologisk, men røber en skjematisk og noe perspektivløs holdning til forskningsmaterialet. Komparative synspunkter mangler.

I teksten har forf. en lang rekke overskrifter som vi ikke finner igjen i innholdsfortegnelsen. Et stikkord er «sammanfattning». Det forekommer 14 ganger, men uten konsekvens, påfallende hyppig i bokens siste del, og har ført til en god del gjentakelser. Det engelske «Summary» er ikke helt godt og inneholder bl.a. mange navn som ikke forklares.

Forf. har selvsaegt gjort bruk av tidligere forskning vedrørende pinsebevegelsen uten at han alltid har fått taket i poengene, f.eks. i de sosiologiske aspekter i min avhandling om pinsebevegelsen. Han feildaterer pinsebevegelsens oppkomst til 1906.

Med sin temaformulering har forf. innsnevret perspektivet i betenkelig grad. Temakonsentrasjon er et utmerket vitenskapelig prinsipp. Innsnevring av perspektiv, problemstilling og materiale er det motsatte. En dagsavis, in casu av beskjedent format, har begrenset kildeverdi når det gjelder å undersøke en utvikling fra «sekt til kristet samhälle». Forf.'s tese går ut på at svensk pinsebevegelse i og med at den begynte å utgi egen dagsavis har utviklet seg fra sekt til «kristet samhälle», og «beviset» for dette skal angivelig ligge i at en publikasjon («Dagen») som utgis av pinsebevegelsen inneholder politisk stoff som viser samfunnsengasjement. Selve denne hovedtese og beviset for den er ikke overbevisende. Fremstillingen egger til en rekke motspørsmål: Holdt ikke Sveriges 90 000 pinsevenner noen dagsavis også for «Dagen» begynte å komme ut, og inneholdt ikke disse dagsavisene enda mer samfunnsstoff

enn Dagen? Sahlberg hevder: «Med tidningen Dagen gick pingströrelsen inn i en helt ny utveckling. Samhället kom närmare rörelsen på ett mere accentuerat sätt än tidigare.» Det er ikke så helt sikkert. Kan ikke det at pinsebevegelsen (Pethrus) fant å måtte utgi egen dagsavis tvert om bety at den ble dårligere orientert om politikk o.l. enn tidligere fordi «Dagen» fikk karakteren av menighetsblad/avis? Finnes det ikke annet materiale som naturlig kommer i betraktning når man skal undersøke en gruppes samfunnsorientering og -engasjement enn dagspressen?

Jeg får la den egentlige detaljkritikk ligge, men vil ytterligere nevne at forf. legger i vei med sin undersøkelse uten å gjøre rede for hovedbegrepene *sekt* og *kristet samhället*. Skal det belastede ordet *sekt* anvendes, hva man helst bør unngå, så plikter man i allefall å definere begrepet både ved å anføre hva man ikke mener med det og med å nevne hva man legger i det. For Sahlbergs vedkommende later det til at han nok så ureflektert regner *det apolitiske* som det avgjørende element i sekten. Men hva som forstås med apolitisk røber forf. bare implisitt. Det forekommer meg ellers at forf. har vist terminologisk uklarhet også i valg av *sektens motbegrep* som angis å være *kristet samhälle*.

Det er sørgelig at en avhandling som representerer en så flittig arbeidsinnsats og som på flere måter gjør et så sympatisk inntrykk allikevel skal lide av så store mangler at jeg må karakterisere den som i hovedsaken ikke vellykket.

Nils E. Bloch-Hoell

The Identity of the Church and its service to the whole human being.
Final Report of a Study Process in Lut-

heran Churches. Lutheran World Federation. Departement of Studies, Geneva 1977, 16 s.; Final Wolume II Summary — Analysis — Interpretation, Geneva 1977 271 s.; *Lutheran Identity*. Final Report of the Study Project: «The Identity of the Lutheran Churches in the Context of the Challenges of our Time». Institutet for Ecumenical Research, Strasbourg 1977, 55 s.

I slutten av 1960-årene og i første halvdel av 1970-årene befant den økumeniske bevegelse seg i en åpenbar identitetskrise, naturlig nok ettersom kirke og teologi over hele verden var inne i en krise som berørte kirkens og evangeliets identitet. Krisen hadde sine røtter langt tilbake. Dietrich Bonhoeffer formet med gripende patos aforismer som for mange har vært profetiske tolkningsnøkler til samtiden og Skriften. Atskillig av dette er blitt stående, men ikke alt. Verden er blitt «myndig» for såvidt som kirken, og i det hele den *etablerte religion* ikke mer aksepteres som forklarer av virkeligheten og veiviser i de store spørsmål om liv og død — Tesen om den myndige verden ble forresten uttalt av en norsk teolog allerede i 1880-årene! — Men Bonhoeffers Barth-inspirerte utsagn om at vi er kommet inn i den religionsløse era» har ikke vist seg holdbar. Tross markant tilbakegang i kirkesøkningen i Europa, store, tilsynelatende religionsløse masser i marxistiske land og merkbare sekularisering også i andre deler av verden, er vår tid langt fra a-religiøs. Tvert imot. De ikke-kristne religioners renessanse er påfallende, og nyreligiøse (ofte Asia-inspirerte) strømninger gjør seg sterkt gjeldende i hele den vestlige verden. Det som den «myndige» (pubertetspregede!) verden vanskelig godtar, er den *etablerte religion*. Mindre profeter som Harvey Cox, biskop Ro-

binson og J. C. Hoekendijk har dels tolket, dels forsterket krisen.

Et av kirkens svar på krisen var den sosialetiske vekkelsen. Det var, og er genuin, men truet med å erstatte den vertikale teologiske linje med den horisontale istedenfor å korrigere forholdet mellom disse.

Den likeså genuine økumeniske vekkelse er også et svar på krisen og er samtidig offer for den, bortsett fra at også overgangen fra den charismatiske personbestemte kirkeøkumenikk til den organiserte og til dels byråkratiske kirkeøkumenikk har vært frustrerende smertelig.

Et «naturlig» ledd i den økumeniske krisen er det påtrengende spørsmål om de kristne delkirkers (konfesjoners) berettigelse og identitet.

På denne bakgrunn har Det lutherske verdensforbund gjennomført to studieprosjekter som har nedfelt seg i de tre publikasjoner som her omtales. I 1973 satte LVF's studieavdeling i gang sitt identitetsstudium som involverte 46 kirker (ekkesiologistudiet) under ledelse av Ulrich Duchrow. Med basis i materiale fra medlemskirkene har så LVF arrangert tre internasjonale konferanser i Addis Abeba 1974, Bossey ved Genève 1975 og Arusha 1976. Men hovedarbeidet ble vel utført av et team som oppholdt seg i tre måneder på det økumeniske studiesenteret i Bossey i 1975. Teamet har bestått av Trond Bakkevig, dr. William Everett og dr. Karl Hertz fra USA, professor J. B. B. Kiwovele, Tanzania og dr. Gerta Scharfenorth fra Vest-Tyskland.

Hovedspørsmålet har vært: Hva vil det si å være kirke i situasjoner med enorme sosiale forandringer og sterke, udekkede behov? Utgangspunktet er altså sosialetisk, situasjonsbestemt. Dette preger problemstillingen og fremstillingen. Blant de konkrete bakgrunnsdokumenter er Mekane Yesus

kirkens brev av 1972 om forholdet mellom forkynnelse (proclamation) og menneskelig utvikling/diakoni. I flere sammenhenger er problemstillinger og referanseramme farvet av marxistiske tankemodeller. I noen tilfeller kan materialet spores tilbake til sosiologisk og politisk progressive eller «radikale» katolske kilder (Mexico). I det store og hele er både utgangspunkt og siktepunkt (findings) mer sosiologisk enn teologisk bestemt. Kirkens identitet er alltid situasjonsbestemt. «Identity» must always be determined in a concrete historical setting» (II s. 23). Den metode og de resultater som kan utledes av en slik holdning har sine åpenbare svakheter. Det er ingen som helst tvil om at ingen deskriptiv gren av teologien, ikke bare kirketeologi og dogmehistorie og konfesjonskunnskap, kan fungere adekvat uten bruk av sosiologisk viten og metode.

Men tross alle forsikringer om det motsatte, også i de to første av disse LVF-publikasjonene, har sosiologien meget lett for å opptre normativt og til å diktere teologien dens mål og midler. Det heter riktignok at «Theology provides the Norms, Social Science provides the Facts» (KK s. 48). Til dette er å si at det som fremlegges som fakta, nettop får normativ karakter, især hvor kontekstuell hermeneutikk og case-study metoden anvendes. Det er videre utvilsomt at social science slett ikke er så enhetlig som man her får inntrykk av, og det er åpenbart at de sosiologiske «fakta» ikke sjelden varierer fra den ene sosiologi-skole til den annen. Når disse kritiske motforestillinger mot «Duchrow-publikasjonene» er nevnt, må det likevel sies at det er de sosiologiske aspekter som gjør disse publikasjonene så verdifulle som nytenkning og insitament.

Når det gjelder «findings» (s. 53ff), må jeg nok hevde at det ofte i like høy

grad dreier seg om meninger som om fakta. Det sees bl.a. av det norske bidraget (s. 76f). Det er ellers særlig verdifullt at en rekke av studieraportene ofrer kvinnenens stilling i kirken stor oppmerksomhet.

Det er klart at undertittelen i de to første av disse publikasjonene presiserer, og innsnevrer, hva som skal fokuseres når det gjelder kirkens identitet. «Kirkens identitet og dens tjeneste for hele mennesket» (the Whole Human Being). Det betyr at man har gjort Lucas Vischers ord om Augustana VII til sine: «The satis est non satis est», hvilket fra en side sett naturligvis er riktig. Man har likevel ikke helt glemt Augustana VII, f.eks. s. 89f.

På flere måter synes jeg at Vol. II kap. VI «*Adaptation*» og kap. VII «*Dependency*» er de mest interessante. Kapitlet om tilpasning er av stor prinsipiell og praktisk betydning, men ble dessverre ikke ofret tilstrekkelig oppmerksomhet i Dar es Salaam 1977, til skuffelse bl.a. for representanter fra kirker i Asia og Afrika.

Men selv om det er gledelig at tilpassingsproblemet behandles seriøst og det i denne utredning sies atskillig fornuftig, så kan resultatet ikke sies å være helt tilfredsstillende. Problemstillingen er tydelig definert på s. 132: «*Adaptation identifies the problem of relationship between church and society, especially as it refers to the effect of social environment on the church*». Dette gir en brukbar referanserammen.

Det samme er tilfelle med de tre tilpassingsmodeller som det regnes med: assimilasjon, isolering/fremmedgjøring og engasjement. Men de tre modellene blir behandlet på en forenklet måte. Assimilasjonen oppfattes således (ensidig) som dette at «kirken blir identifisert med den kultur (stat) som omgir den» (s. 132).

Når dettes skal forklares nærmere, synes det som man i noen grad har mistet taket på de teologiske premisser. Den sosiale dimensjon i adaptasjonen anføres med fem stikkord: rase, klasse, familie, etnisk gruppe og kaste. Men bare to av disse ordene engasjerer fremstillingen, nemlig rase og klasse. Her settes saken på spissen: «Kirke-medlemskap bestemmes mer av klassen enn av fri tilslutning til evangeliet» (II s. 141). Kastesystemet som er bitter hverdag for flere hundre millioner indere, ofres noen få og vage linjer. Man kan vanskelig unngå den refleksjon at fremstillingen nok hadde fått betydelig større bredde og skarpere brodd om kastesystemet hadde eksistert i Europa i dag. Det som sies om liturgi og folkekirkesystem er mer preget av politiske standpunkter enn av teologisk refleksjon (s. 156ff).

Kap. VII, om avhengighet er skrevet av Trond Bakkevig og gir et insruktivt bilde av det grunnlagsmateriale som er brukt, men også her er det en tendens til å behandle grupperapportenes materiale som om de var ubestridelige fakta. Et ofte, og med rette, gjentatt tema (også av anmelderen) er tesen om at Vestens velstand er bygget utbygging av den tredje verdens ressurser. Det er en sannhet som Vesten *md* ta følgene av. Men jeg synes nok at fremstillingen også her er noe forenklet. Man later til å glemme at forskning og *teknisk kunnskap*, først skips- og navigasjonsteknikk og militærteteknikk og senere industrialisering (med kapitalisme som følgesvenn) er utviklet i Vesten, at også brede lag i Vesten også er rammet av teknikkens misbruk og sosiale konsekvenser og at den tredje verden omtrent enstemmig ønsker å få del i denne teknikk og den levestandard den *kan* åpne adgang til. Man bør heller ikke glemme at fattigdom, klasseskille og krig eksisterte i Asia, Afrika og Latin-

Amerika lenge før disse områder hadde kontakt med Europa.

Ellers inneholder «Bakkevig-kapitlet» mange kloke og riktige, om enn vel kjente, observasjoner. Men jeg savner også i dette, i og for seg utmerkede avnitt, *diskusjonen*. Det sies således mye fornuftig også om kulturavhengighet. Men de positive muligheter ved kulturmøtet er det vanskelig å få øye på. Det burde ellers i alle fall ha vært nevnt at gjensidig kulturpåvirkning på ingen måte er et rent kirkelig problem. Det ville ha gitt mulighet for å reflektere mer inngående over hva som er de spesielt teologiske problemer i denne sammenheng.

Det er utvilsomt noe visst ensidig over de Duchrow-publikasjonene, preget av kontekstuell sosiologi — teologi og politisk engasjement. Men de er til sammen en høyst betimelig påminnelse om at (også den lutherske) kirkens identitet er *uloseelig* forbundet også med *sosialetisk* profil.

Den lille publikasjonen fra Strasbourg-instituttet er mer enhetlig og preget av rolig teologisk refleksjon, men inneholder på den annen side ikke så meget av provoserende nytenkning. Jeg synes del I er en nyttig oppsummering. Her understrekes bl.a. at de bilaterale samtaler som den lutherske kirke har engasjert seg i og hele den økumeniske situasjon har gjort identitetsproblemet levende. Også her fremheves at den historiske utvikling og den samtidskonteksten gjør en fordomsfri identitetsdrøftelse nødvendig.

Nils E. Bloch-Hoell

Årbok for Den norske kirke. 27. årgang 1978. Redigert av Gunnar Rødahl. Andaktsbokselskapet, Oslo 1978. 191 s. ill.

Årboken blir bare bedre og bedre. Redaksjonen har fått stor erfaring og har brukt en del gode råd som anmeldere i årenes løp har gitt. Det viktigste ved årboken, det som gjør den nyttig, er informasjonsstoffet. Det er det etter hvert blitt mere av, og småfeil er blitt luket ut. Den korte oversikten over norske frikirker hører til dette nye og nyttige stoffet.

Artikkelstoffet utgjør omtrent halvparten av boken. Også artikkelstoffet har som et hovedmål å gi informasjon. Stort sett må også artikkelstoffet betegnes som vellykket. Jeg vil likevel gi redaksjonen tre vennlige råd, som jeg forresten også har vært inne på i tidligere anmeldelser.

- 1) Det er vel og bra at stoffet presenteres på en lettlest og journalistisk flott måte, med spissformulerte overskrifter. Men vis et visst måtehold i så måte, og glem aldri at *fakta* og treffende karakteristiker teller mer enn blikkfangoverskrifter og formuleringer som kan kalle på smil eller hoderysting.
NB! Heller fagjournalistikk enn petitjournalistikk. La meg ile med å tilføye at årboken gir et særdeles seriøst inntrykk, i alt vesentlig.
2. Årboken utgis av Kirkerådet og Andaktsbokselskapet. En ypperlig ordning. Men pass litt på at ikke temaer og «kirkelige profiler» velges ut på grunnlag av hvem som vanker i Underhaugsveien 15 (Munchsgt. 2).
3. Radaksjonen synes å gjøre bruk av et utklipparkiv. Også dette er en utmerket og nødvendig ordning. Men glem ikke at avisene aldri gir det sanne bilde av kirkens liv. Det er klart at stoff som vekker diskusjon i kirkens liv bør tilgodesees, men det viktigste som

skjer i kirken får sjelden nedslag i avisoverskriftene.

La meg ellers få gratulere med at man denne gang har tatt med en fagteolog blant de kirkelige profilene, tross det at L. Munthe verken er kontroversiell eller kjent for å være mye frampå. Det er så hyggelig å se at fagteologene (for en gangs skyld) taes med! Under opplistingen av de to fakultetenes lærere bør man bestemme seg for enten alfabetisk rekkefølge eller oppregning etter ansiennitet.

Nils E. Bloch-Hoell

Swedes in Haile Selassie's Ethiopia, 1924-1952. A study in early development co-operation. Av Viveca Halldin Norberg. Scandinavian Institute of African Studies, Uppsala 1977, 320 sider.

Man skal ikke ha vært lenge i Etiopia før man merker den helt spesielle stilling som Sverige inntar i mange etiopieres omdømme. En grunn for dette er den sterke stilling som svensk misjon har hatt i Etiopia. En annen grunn er at Haile Selassie både som regent og som keiser søkte kontakt med svenske myndigheter og privatpersoner for Etiopias utvikling. Viveca Halldin Norberg behandler tiden frem til 1952. Da ble Etiopia inkludert i den svenske stats hjelpeprogram, og utviklings samarbeidet kom inn i en ny fase. Forfatteren presenterer dette som en «case-study» og har et åpent øye for de holdninger som ligger bak samarbeidet mellom de to land.

Viveca Halldin Norberg behandler også misjonens rolle. Det skjer med forståelse og kritisk redelighet. Man må bare bli imponert over det kildemateriale som legges til grunn for avhandlingen, og det er tydelig at forfatteren virkelig har brukt sitt materiale. En an-

nen sak er det om de kilder som forelig-ger er istand til å gi svar på alle de spørsmål som reises. Jeg stiller meg blant annet spørrende til om det materialet som legges frem om de etiopiske kadettene som ble trent av svenske militære kan gi svar på spørsmålet om sosiale og politiske holdninger. La det også være nevnt at det finnes et par mindre unøyaktigheter. På side 33 henvises det til Peter Cotterells bok «Born at midnight», og det sies at den omhandler «The role of Sudan Interior Mission for the emergence of the Evangelical Church Mekane Yesus». Til det er å si at noen slik «role» fantes ikke, og det er da heller ikke det Cotterell skriver om. Forståelig, men like fullt ukorrekt er det at Mekané Yesus kirkes president Emmanuel Abraham omtales som pastor. Det er han ikke.

Det vil selvfølgelig være en rekke punkter hvor forfatterens syn kan diskuteres. Hun melder selv sin uenighet med denne anmelder i hans syn på Misjonsdekretet av 1944 (side 79). Dette er ikke stedet til å ta opp den diskusjonen.

Det er en verdifull avhandling Viveca Halldin Norberg har lagt frem. Boken inneholder en mengde informasjon som når utover det relativt begrensede området som er angitt i tittelen. Doktoravhandlinger blir sjelden folkelesning, og noen forhåpninger i så måte er det vel ikke verd å gjøre seg når det gjelder Viveca Halldin Norbergs avhandling heller. Men Etiopiamisjonærer og andre med interesse for dette landet vil ha stort utbytte av å lese boken. La det til slutt også være sagt at trykk og utforming er førsteklasses.

Olav Sæverås

«Fra seier til nederlag. Pinsebevegelsen i Norge». Av Tor Edvin Dahl/John-Willy Rudolph. Land og Kirke/Gyldendal Norsk Forlag, Oslo 1978, 194

sider.

Forfatterne har vokst opp i pinsebevegelsen og står fremdeles tilsluttet en pinsemenighet. Men, som det heter i forordet: «Av forskjellige grunner er det – må vi innrømme – etter hvert blitt avstand mellom det vi står for som kristne, og det et flertall av landets 45 000 pinsevenner mener». Og det er sikkert at forfatterne er lite typiske pinsevenner. I kraft av sin universitetsutdannelse skiller de seg ut fra 99 prosent av norske pinsevenner. Som kristensosialister er de nok heller ikke i samme politiske bås som flertallet av pinsevenene i Norge.

Forfatterne kjenner bevegelsen innenfra og har samtidig en viss distanse til den. Dette er et gunstig utgangspunkt, som skulle kunne sikre en kombinasjon av informasjon innenfra med mulighet til den kritikk som et hvert samfunn trenger.

Boken gir atskillig nyttig informasjon, dessverre ofte uten å gi belegg for opplysningene. Jeg blir ellers selv hyppig sitert med anførsel av navn. Mange av sitatene fra dagsaviser og andre kilder som forfatterne gjengir er også hentet fra min avhandling om pinsebevegelsen uten at dette nevnes. Det henger sammen med at boken ikke har vitenskapelige pretensjoner. Forfatternes skildringer av pinsebevegelsens møterformer er treffende. Og de meddeler interessante trekk fra ettermøter, menighetsmøter og predikantkonferanser som folk utenfor bevegelsen vanskelig kan få innblikk i. Det gjelder også opplysninger om personer og hendelser som ikke er offentlig kjent. Innfallsvinkelen er overveiende sosiologisk, noe som nok vil virke fremmed og «verdslig» på både pinsevenner og lekfolk i andre trossamfunn. Men det sosiologiske siktepunkt er nødvendig om man vil forstå pinsebevegelsen, og for den saks skyld kirkens historie i det hele.

Forf. har ikke ønsket å angripe pinsebevegelsen, sier de. Og jeg tror dem. Men de er ikke alltid helt hensynsfulle. Ikke så å forstå at de farer med sladder. Men de kan være ganske strenge i sin omtale av både personer og begivenheter.

Om Aage Samuelsen heter det at han «var folkelig inntil det vulgære, og hadde liten sans for åndelig «disiplin»». Likevel er Aage Samuelsen en av de som får best omtale av forf. Det heter at han synger med sjarm og en egen varme, og hans forkynnelse har vært preget av «åpenhet, glede og omsorg». Ja, «det spørs om pinsebevegelsen har hatt noen mer levende og spennende forkynner enn Aage Samuelsen». En slik verdidom må i alle fall mer gå på formen enn på innholdet i forkynnelsen.

Aril Edvardsen og «Troens Bevis» tas på en måte i forsvar, selv om det pekes på at hele opplegget i «Sarons dal» er amerikansk businesspreget og at en av Aril Edvardsens bøker er så påfallende lik en bok av T.L. Osborn at det nærmer seg plagiat. Derimot hevdes det at tonen i det som skrives av Aril Edvardsens motstander Thoralf Gilbrant er «hard, ironisk, ikke så lite demagogisk», og han har en tendens til å «ta alt i verste mening».

Forf. vil skifte sol og vind og vil gjerne hjelpe pinsebevegelsen. De vil prøve å holde opp for den et sosiologisk speil i håp om at den kan reformeres og få en ny stor fremtid. Jeg tviler på at det vil bli effekten av denne bok.

Når pinsebevegelsens utvikling i Norge fremstilles som en prosess «Fra seier til nederlag», vil dette trolig virke som en sperre for pinsevennene mot det de ellers kunne akseptere av kritikk.

Bokens tittel er uheldig. Den kan virke unødig sårende. Den peker særlig mot de svakheter i pinsebevegelsen

som også forfatterne på andre måter retter oppmerksomheten mot. Utgangspunktet er riktignok «seieren», det vil si at pinsebevegelsen brøt fram som en verdensvid vekkelse, folkelig og opprørsk. Bevegelsens apostel i Europa, T. B. Barratt, hører med til det som Dahl/Rudolph oppfatter som seier. Nederlaget består dels i den sosiologiske forandring som pinsebevegelsen har gjennomgått. «Borgerliggjørelsen» kaller forfatterne den. Denne forandringen er påviselig, og det finnes elementer i den som er uheldige, hvis f.eks. de velstilte velges til tillitsverv på grunn av sin økonomiske yteevne og ikke på grunn av kvalifikasjoner som bør telle i en menighetssammenheng. Den andre delen av «nederlaget» er åpenbart institusjonaliseringen, utviklingen fra bevegelse til kirkesamfunn. Og det er klart at en slik utvikling rommer faremomenter. Det som var ekte spontanitet, kan bli vaner. Og det dynamiske kan avløses av det statiske og selvtillfredse.

Som det tredje og avgjørende element i «nederlaget» tenkes det på den strid og splittelse som også norsk pinsebevegelse har opplevd i de senere årene. Det tenkes på det at den uregelmessige predikant Aage Samuelsen og hans Maran Ata-menigheter ikke ble integrert i bevegelsens hovedstrøm i Norge, og på den frie og mer økumeniske pinsebevegelse som Aril Edvardsen har bygget opp i «Sarons dal», i konkurranse med den etablerte, «kirkelige» pinsebevegelse som preges av den toneangivende Filadelfiamenigheten i Oslo. Og det er så sant. Strid er nederlag for kristne menigheter.

Det som ble pinsebevegelsens seier, var på forhånd kirkens nederlag, nemlig det at den ikke nådde taperne i samfunnet. Jeg ser ellers noe annerledes på forandringene i pinsebevegelsen enn Dahl/Rudolph synes å gjøre. Jeg

vil sterkere enn de understreke at både bevegelsens institusjonalisering og forandringen av dens sosiale særpreg er resultater av en prosess som var historisk nødvendig. Og selv om prosessen medfører farer, gir den også muligheter for en modning. Hensikten med Dahls og Rudolphs bok er tydeligvis å medvirke til en modning som ikke slokker den ild som må brenne i en hver kristen kirke. Dahl/Rudolphs bok er nyttig både for slike som vet lite om pinsebevegelsen og for pinsevenner som vil åpne seg for det berettigede i bokens kritikk. Men det kan nok settes spørsmålstejn ved forf. bruk av begrepene seier og nederlag. Et av bevisene for pinsebevegelsens «nederlag» er tomme benkerader på formiddagsmøter i Filadelfia. Et annet bevis er relativt beskjedene resultater i misjonsarbeidet i forhold til den store misjonærstab. Til dette kan sies at man bør være varsom med å bruke kvantifiserende synspunkter i vurderingen av en kirkes åndelige kraft. Tallene er likevel interessante. Og de bør vel reise et spørsmål: Er pinsebevegelsens forkynnelse og arbeidsopplegg så ensidig innstilt på øyeblikket, vekkelsen, at den i for liten grad blir menighetsbyggende — og bevarende?

Nils E. Bloch-Hoell:

Ethnicity and Military Rule in Uganda
Av Holger Bernt Hansen. Research report no. 43, Scandinavian Institute of African Studies, Uppsala 1977, 144 s.

Forf. er skandinavisk ekspert på Uganda, et land som vi i Norge er mer fortlølig med fra pressemeldinger om voldshandlinger og militærdiktatur enn fra litterær behandling i bøker og tidsskrifter. I denne boken beveger forf. seg innenfor rammen av sosialan-

tropologi og politisk historie, begge uunnværlige hjelpedisipliner for misjonsforskningen.

Vi kan oversette tittelen med *Etniske forhold og militærstyrer i Uganda*, eller med en eldre betegnelse: Stammeforhold og militærstyrer i Uganda. Som i alle andre afrikanske land er stammeforholdene i Uganda en trusel både mot den nasjonale enhet og mot det vi forstår med demokrati. Uganda har ti store stammer, hvorav den største er Baganda-stammen som med sin ca. 1,1 mill. omfatter ca. 16,2 prosent av befolkningen. Dette har skapt vanskeligheter av sproglig og politisk natur. og det er klart at dette også representerer en hindring for evangeliets utbredelse og kirkens enhet i landet. Etter fem års Amin-diktatur kunne man konstatere at Uganda er fastlåst i et system der det nåværende styre representerer noe som tidligere i landets historie har hatt marginal politisk og økonomisk betydning. Amins sentrale plassering av islam har ført til at en minoritetsreligion nå har fått sentral politisk betydning. Om Amins styre får tid på seg, kan dette føre til varige forandringer i Ugandas politiske og religiøse struktur. Det er tegn som tyder på at dette er i ferd med å skje. Islam hadde før Amin en tilslutning på ca. 6 prosent av landets befolkning. Prosenten synes nå å ha kommet opp i 10. — Den romersk katolske og den anglikanske kirke har til sammen en tilslutning på ca. 60 prosent av befolkningen.

Forf. har ellers mange interessante iakttagelser. Hvem av oss visste f.eks. at Ugandas produksjon av kaffe og bomull har gått ned, bl.a. fordi befolkningen på grunn av de usikre tider har gått over til å dyrke det som de selv kan spise? — Denne omlegning har vidtrekkende konsekvenser. Bl.a. vil folk få mindre kontanter til å bekoste sine barns utdanning. Andre trekk i

bildet er økede militærbudsjetter i et land med stadig mer anstrengt økonomi, og det faktum at militærpersonell har overtatt en god del av den handelsaktivitet som tidligere gikk gjennom de asiater som ble utvist fra Uganda.

Vi må regne med at kirken i Uganda fungerer som potensial for motstand mot Amins regime.

Forf. har en meget nyttig og nøktern

analyse av den nåværende politiske situasjon i Uganda. Både etnisk og religiøst er det nåværende styre lite representativt. Dette styre blir i stadig mer utpreget grad et militært regime. Noen sikre prognoser kan ikke gis. Holger B. Hansen har gitt oss en verdifull bok, og vi venter spent på hans neste monografi om Uganda.

Nils E. Bloch-Hoell